

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS APSAUGOS MINISTRAS IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRAS**

**Į S A K Y M A S
DĖL PSICHOSOCIALINIŲ RIZIKOS VEIKSNIŲ TYRIMO METODINIŲ NURODYMŲ
PATVIRTINIMO**

2005 m. rugpjūčio 24 d. Nr. V-699/A1-241
Vilnius

Vadovaudamiesi Profesinės rizikos vertinimo nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. A1-159/V-612 „Dėl Profesinės rizikos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. [100-4504](#)), 12 punktu:

1. T v i r t i n a m e Profesocialinių rizikos veiksnių tyrimo metodinius nurodymus (pridedama).

2. P a v e d a m e įsakymo vykdymą kontroliuoti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos sekretoriui pagal administruojamą sritį.

SVEIKATOS APSAUGOS MINISTRAS

ŽILVINAS PADAIGA

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRĖ

VILJA BLINKEVIČIŪTĖ

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos
ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės
apsaugos ir darbo ministro
2005 m. rugpjūčio 24 d.
įsakymu Nr. V-669/A1-241

PSICHOSOCIALINIŲ RIZIKOS VEIKSNIŲ TYRIMO METODINIAI NURODYMAI

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Vadovaujantis Psichosocialinių rizikos veiksnių tyrimo metodiniais nurodymais (toliau – nurodymai), atliekamas darbo aplinkos psichosocialinių rizikos veiksnių keliamos rizikos vertinimas įmonėse pagal Profesinės rizikos vertinimo nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. A1-159/V-612 (Žin., 2003, Nr. [100-4504](#)), reikalavimus.

2. Nurodymuose vartojama sąvoka „**stresas darbe**“ – darbuotojo reakcija į nepalankius darbo aplinkos sąlygų, darbo reikalavimų, darbo organizavimo, darbo turinio, darbuotojų tarpusavio santykių ir / ar santykių su darbdaviu psichosocialinius veiksnius.

Šiuose nurodymuose vartojamos sąvokos „profesinė rizika“, „rizikos vertinimas“, „rizikos identifikavimas“, „rizikos tyrimas“, „rizikos nustatymas“, „darbo vieta“, „psichosocialinis veiksnys“ suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Profesinės rizikos vertinimo nuostatuose.

3. Nurodymų reikalavimai nustato bendruosius psichosocialinių rizikos veiksnių vertinimo principus. Identifikuojami, tiriami ir nustatomi šie psichosocialiniai rizikos veiksniai:

3.1. veiksniai, susiję su darbo aplinkos sąlygomis, reikalaujančiomis didesnių pastangų, siekiant gauti tą patį darbo rezultatą (darbas veikiant kenksmingiems ir pavojingiems veiksniams, darbas naudojant asmenines apsaugines priemones ir kt.);

3.2. veiksniai, susiję su darbo reikalavimais: darbo krūvis (pernelyg didelis ar pernelyg mažas), didelis darbo tempas, darbuotojų sugebėjimų ir galimybių atlikti užduotis neatitikimas, neaiškios darbo užduotys;

3.3. veiksniai, susiję su darbo organizavimu: darbo laiko trukmė, paskirstymas (naktinis, pamaininis darbas, viršvalandžiai), darbo sutarties rūšis (terminuota, laikinoji), per didelė ar per maža darbo kontrolė, darbo apmokėjimo ypatumai;

3.4. veiksniai, susiję su darbo turiniu: darbuotojo per didelė ar per maža įtaka darbiui planuoti ir vykdyti, sprendimų priėmimo laisvės stoka, per didelis informacijos kiekis, didžiulė atsakomybė, emocinė įtampa, mažas pasitenkinimas atliekamu darbu, monotoniškas darbas;

3.5. veiksniai, susiję su darbuotojų tarpusavio santykiais ir / ar santykiais su darbdaviu: blogi darbuotojų santykiai grupėje, netinkamas vadovybės elgesys (neteisingas darbo paskirstymas, neaiški ir / ar nuolat besikeičianti vadovybės pozicija ir kt.), negalėjimas kelti kvalifikacijos, prisidėti prie sprendimų priėmimo įmonėje, atsiliepimų apie atliktą darbą trūkumas, bauginimas (mobingas) smurtu, priekabiavimas.

4. Psichosocialinių rizikos veiksnių keliamą riziką tiria ir nustato Profesinės rizikos vertinimo nuostatuose nurodytos įstaigos ir specialistai. Specialistai, atliekantys psichosocialinių veiksnių rizikos tyrimus, privalo turėti žinių apie psichosocialinių veiksnių keliamą riziką darbuotojų sveikatai (privalo turėti aukštąjį išsilavinimą liudijančius diplomus ir profesinės rizikos veiksnių vertinimo (identifikavimo, tyrimo, nustatymo) tobulinimo kursų baigimo pažymėjimus), žinoti teisės aktus, reikalavimus ir metodikas, susijusias su psichosocialinių veiksnių rizikos nustatymu.

II. PSICHOSOCIALINIŲ RIZIKOS VEIKSNIŲ IDENTIFIKAVIMAS

5. Identifikuojant psichosocialinių rizikos veiksnių riziką:

- 5.1. atliekami parengiamieji darbai, kurių metu išnagrinėjami duomenys, būtini psichosocialiniams rizikos veiksniams identifikuoti, nurodyti šių nurodymų 6 punkte;
- 5.2. išsiaiškinama, ar įmonėje egzistuoja streso darbe problema;
- 5.3. identifikuojami galimi psichosocialiniai rizikos veiksniai;
- 5.4. nurodomas sąrašas ir skaičius darbuotojų, kurie gali būti veikiami psichosocialinių rizikos veiksnių.
6. Identifikuojant psichosocialinius rizikos veiksnius, remiamasi:
  - 6.1. įmonėje turimais darbo vietų, technologinių procesų, darbo ir poilsio režimo, naudojamų darbo priemonių, žinomų darbo aplinkos rizikos veiksnių duomenimis;
  - 6.2. darbuotojų bei jų atstovų skundų bei pasiūlymų duomenimis;
  - 6.3. kadru kaitos, nedarbingumo, nelaimingų atsitikimų darbe duomenimis;
  - 6.4. streso darbe požymiais;
  - 6.5. mokslinių tyrimų duomenimis;
  - 6.6. gera užsienio šalių streso darbe ar psichosocialinių rizikos veiksnių rizikos vertinimo praktika.

III. PSICHOSOCIALINIŲ RIZIKOS VEIKSNIŲ TYRIMAS

7. Psichosocialinių rizikos veiksnių tyrimas atliekamas pagal darbdaviui atstovaujančio asmens patvirtintą ir su įmonės darbuotojų atstovu sudertą psichosocialinės rizikos veiksnių tyrimo darbų planą.
  8. Psichosocialinės rizikos veiksnių tyrimo darbų plane nurodoma:
    - 8.1. numatomi tirti psichosocialiniai rizikos veiksniai;
    - 8.2. darbo vietos, kuriose bus atliekamas tyrimas;
    - 8.3. naudojami tyrimo metodai;
    - 8.4. numatomas darbuotojų, kurie gali būti veikiami psichosocialinės rizikos veiksnių, skaičius.
  9. Psichosocialinės rizikos veiksnių tyrimo darbų planas sudaromas atsižvelgiant į:
    - 9.1. įmonės ekonominės veiklos sritį;
    - 9.2. gamybos, atliekamo darbo ar teikiamų paslaugų pobūdį;
    - 9.3. darbo sąlygas;
    - 9.4. darbo priemones;
    - 9.5. darbo laiko režimą;
    - 9.6. neseniai įvykusius pokyčius, vykdomus ar planuojamus vykdyti pakeitimus įmonėje;
    - 9.7. taikytas ar taikomas streso darbe prevencines priemones.
  10. Psichosocialiniai rizikos veiksniai tiriami taikant Lietuvos Respublikos teisės aktų, kompetentingų tarptautinių organizacijų (Pasaulio sveikatos organizacijos, Tarptautinės darbo organizacijos ir kt.) nustatytas arba įstaigoje įdiegtas psichosocialinių rizikos veiksnių tyrimo metodikas. Tyrimo rezultatai registruojami tyrimo protokoluose. Rekomenduojamų psichosocialinių rizikos veiksnių tyrimo metodikų sąrašas pateikiamas priede.
  11. Psichosocialinės rizikos veiksnių tyrimo metu darbdavys užtikrina:
    - 11.1. įprastinę darbo ar technologinio proceso eigą;
    - 11.2. pokalbių su darbuotojais ar jų atstovais, darbuotojų anketavimo galimybę.
  12. Psichosocialiniai rizikos veiksniai tiriami naudojant stebėjimo, darbo vietos aprašymo ir apklausos būdus.
  13. Psichosocialinių rizikos veiksnių tyrimas atliekamas:
    - 13.1. įvertinant kiekvieno tiriamo psichosocialinio rizikos veiksnio poveikio trukmę ar stiprumą;
    - 13.2. atsižvelgiant į įmonės (darbo vietos, atliekamo darbo) specifiką;
    - 13.3. įvertinant tiriamos situacijos tipiškumą;
    - 13.4. nustatant darbuotojų, kurie gali būti veikiami psichosocialinių rizikos veiksnių, skaičių.

IV. PSICHOSOCIALINIŲ RIZIKOS VEIKSNIŲ NUSTATYMAS

14. Nustatant psichosocialinių veiksnių riziką, analizuojami rizikos tyrimo rezultatai:
    - 14.1. apibendrinami psichosocialinių rizikos veiksnių tyrimo duomenys;
    - 14.2. nustatomos pagrindinės streso darbe priežastys;
    - 14.3. atsižvelgiama į kitą turimą informaciją apie darbo sąlygas;
    - 14.4. įvertinama darbuotojų sveikatos pakenkimo galimybė.
  15. Psichosocialinių veiksnių rizika nustatoma remiantis šių nuostatų 10 punkte nurodytomis metodikomis.
  16. Nustačius riziką darbuotojų sveikatai dėl psichosocialinių veiksnių poveikio, darbdaviui atstovaujantis asmuo ar jo pavedimu darbdavio įgaliotas asmuo darbuotojų saugai ir sveikatai planuoja ir tvirtina su darbuotojų atstovu suderintą priemonių planą psichosocialinei rizikai mažinti ir / ar šalinti.
  17. Su psichosocialinių rizikos veiksnių vertinimo duomenimis bei priemonių planu psichosocialinei rizikai mažinti ir / ar šalinti supažindinami darbuotojai, darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai, įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos komitetas.
-

REKOMENDUOJAMŲ PSICHOSOCIALINIŲ RIZIKOS VEIKSNIŲ TYRIMO METODIKŲ SĄRAŠAS

1. R. Jankauskas, B. Pajarskienė. Psichinį stresą darbe sukeliančios veiksniai ir jų įvertinimas. Vilnius, 1997 (metodinės rekomendacijos).
  2. B. Pajarskienė, R. Jankauskas. Streso darbe įvertinimas pagal psichosocialinius darbo veiksnius ir stresines dirbančiojo reakcijas. Vilnius, 1998 (metodinės rekomendacijos).
  3. Elo A. L. Psichinio streso darbe įvertinimas (Assessment of psychic stress factors at work). Suomijos darbo medicinos institutas. Helsinkis, 1986.
  4. Elo A. L. Streso darbe klausimynas: instrukcijos vartotojams (Occupational stress questionnaire: user's instructions). Suomijos darbo medicinos institutas, Helsinkis, 1992.
  5. Kompier M., Levi L. Stresas darbe: priežastys, efektai ir prevencija. Smulkių ir vidutinio dydžio įmonių vadovas (Stress at work: Causes, effects, and prevention. A guide for small and medium sized enterprises). Dublino: Europos fondas, 1994.
  6. Lindstrom K. Šiaurės Europos šalių klausimyno vartotojų vadovas. Šiaurės Europos šalių psichologinių ir socialinių darbo veiksnių bendras klausimynas (User's guide for QRSNordic. General Nordic questionnaire for psychosocial and social factors at work). Kopenhaga, 2000.
  7. Kompier M., Cooper C. Streso prevencija, produktyvumo didinimas – darbo vietos tyrimai Europoje (Preventing stress, improving productivity – European case studies in the workplace). Londonas, 1999.
  8. Quick J. C., Quick J. D. Prevencinis streso valdymas įmonėse (Preventive stress management in organizations). Vašingtonas, 1977.
  9. Streso valdymo standartai (Management standards for work-related stress). <http://www.hse.gov.uk/stress/standards/standards.htm>.
-